

વિષયકોડ - BOV-7

Total Marks : 250

Time - 3 Hours

કુલ ગુણ : 250

સમય - 3 કલાક

ભાગ - 1 Part - 1

નીચેના પ્રશ્નોના ઉત્તરો આશરે 200 શબ્દોમાં મુદ્દાસર અને વિશ્લેષણાત્મક રીતે આપો. દરેક પ્રશ્નના 25 ગુણ છે. બધા જ પ્રશ્નોના ઉત્તરો લખવા ફરજિયાત છે.

Answer the following questions in precise and analytical manner in approximately 200 words. Each question carries maximum 25 marks. It is compulsory to write answers of all questions.

કેસ સ્ટડી (Case Studies): અહીં આપેલા કેસનો અભ્યાસ કરો, કેસમાં દર્શાવાયેલા નૈતિક મુદ્દા પર વિચાર કરો અને ફકરાના અંતે આપેલા સવાલોના ઉત્તરો આપો. કેસમાં દર્શાવાયેલી ઘટના કે પાત્રો કાલ્પનિક છે. તેનો કોઈ વ્યક્તિ કે ઘટના સાથે સંબંધ જણાય તો તે માત્ર યોગાનુયોગ હોઈ શકે. મુદ્દાસર અને વિશ્લેષણાત્મક રીતે આશરે 200 શબ્દોમાં ઉત્તર લખો. સવાલના મુસદ્દામાં વર્ણિત ઘટનાઓ કે પાત્રોનું પુનરાવર્તિત વર્ણન કરવાની આવશ્યકતા નથી. દરેક પ્રશ્નના મહત્તમ 25 ગુણ છે.

Study the following cases, reflect on the ethical issues and reply the queries at the end of the paragraph in approximately 200 words. The events and characters indicated herein are imaginary and any resemblance could be a coincidence. There is no need to reiterate the events and characters of the case study. Each question carries maximum 25 marks.

1. કુ. 'અ' વિજ્ઞાન સ્નાતક છે અને પર્યાવરણ સાથે સંકળાયેલા વિભાગમાં નિયુક્ત થયા છે. તેઓ માતાપિતા પાસેથી ઉત્તમ નૈતિક શિક્ષા પામેલા એવા સાધારણ સામાજિક-આર્થિક પરિવારના એક ઉત્સાહી અને ભાવનાશીલ યુવા છે. મદદનીશ નિયામક તરીકેની તેમની ફરજોમાં જુદાંજુદાં સ્થળો અને ઔદ્યોગિક એકમોની તપાસ કરવાનું અને પોતાની ભલામણો સાથે અહેવાલ આપવાની કામગીરીનો સમાવેશ થાય છે.

એક સવારે કચેરીના વડાએ તેમને એક ઔદ્યોગિક દરખાસ્ત અંગે તાત્કાલિક અહેવાલ રજૂ કરવા નિર્દેશ આપ્યા. કુ. 'અ'ની નિમણૂક થતાં પહેલાં આ જગ્યાનો હવાલો સંભાળતા જુનિયર સાથીએ કહ્યું કે તેણે આ સ્થળની મુલાકાત લીધી છે અને બધું જ નિયમાનુસાર છે અને તેમની સહી માટે અહેવાલ તૈયાર છે. જો કે તેમણે સ્થળ મુલાકાતનો આગ્રહ રાખ્યો.

તેઓના સિનિયરે ફરીને તાત્કાલિક અહેવાલ રજૂ કરવા દબાણ કર્યું. આ ઉતાવળને લીધે તેઓને શંકા થઈ અને સ્થળ પર દોડી ગયાં. તેમને એ જાણીને આશ્ચર્ય થયું કે ઘણી અનિયમિતતાઓ હતી, જે પૈકીની ઘણી ગંભીર પ્રકારની અને અમુક અત્યંત ભયજનક હતી. તેમણે સ્થળ પરના મેનેજરને આ બાબતે ખુલાસો પૂછ્યો તો તેણે ઉત્તર આપવાને બદલે કહ્યું કે આ પ્લાન્ટ સરકારના મુખ્ય મથક ખાતે સંપર્કો ધરાવનાર વગદાર વેપારીનો છે. પછી તેણે ધીમેથી ઉમેર્યું "અમારા શેઠ ખૂબ ઉદાર છે અને સરકારમાં બેઠેલા મિત્રોને સારો બદલો આપે છે!"

મેળવેલ ગુણ /
OBTAINED
MARKS

કુલ ગુણ /
TOTAL
MARKS: 25

બીજે દિવસે સવારે વરિષ્ઠ અધિકારીએ તેમની નિમણૂક પહેલાંના તૈયાર અહેવાલ રજૂ કરી દેવા સૂચના આપી. તેઓ સિનિયરને સમજાવવા પ્રયાસ કરે છે કે અહેવાલમાં ઘણી ખામીઓ છે અને તે રજૂ કરવો હિતાવહ નથી. જો કે સિનિયર પોતાની વાત પકડી રાખે છે અને અંતે ચેતવણી આપે છે કે આનાથી તેમની કારકિર્દી ખરાબ થઈ શકે છે. અમુક અપવાદને બાદ કરતાં મોટા ભાગના સહકર્મચારીઓ વહેતા પ્રવાહ સાથે ભળી જવા સલાહ આપે છે.

કુ. 'અ'ના મનમાં ચાલતી ગડમથલનું શબ્દચિત્ર આપો. તેમની પાસે ક્યા ક્યા વિકલ્પો છે? એક હિતેચ્છુ મિત્ર તરીકે તમે તેમને શી સલાહ આપશો? શા માટે?

Ms. A is a Science graduate and after her recruitment she was placed at a District level office of the Department looking after Environment. She is an enthusiastic and good meaning youth having modest socio-economic background with excellent moral teaching from her parents. Ms. A was appointed as an assistant director and her duty involved visit and inspection of the sites and the industrial plants and reporting with her recommendations.

On one morning she was directed by the head of the office to urgently submit her report in relation to an industrial proposal. A junior colleague, who held the charge of the same post before her, said that he had visited the site and everything was as per norms and the report was ready for her signature. But she insisted on the site visit.

Her superior pressed again to submit the report at once. This haste raised doubts in her mind and she rushed to the spot. To her surprise, she found many discrepancies and some of them were serious and highly hazardous. She sought explanations from the site manager but instead of responding to her queries, he alerted her that the plant belongs to a powerful businessman having contacts at the Government headquarters. In a low voice he added, "Our promoters are very generous and always reward friends in Government!"

Next morning, the senior asked her to submit the report that was ready before her arrival. She tried to explain that there were serious lapses and it is not advisable. However, the senior was adamant and at last, he cautioned that this could be damaging to her career. Most colleagues, excepting a few, advised her to follow the suit.

Delineate the thought process she might have undergone. What are the options before Ms. A? What would you advise her as a well-wisher friend? Why?

2.

એક નાના આદિવાસી ગામમાં ઉછરેલા અને પ્રતિષ્ઠિત સામાજિક વિજ્ઞાનની સંસ્થામાં ભણેલા શ્રીમાન 'બ' જાહેર સેવામાં જોડાયા છે. તેમણે સામાજિક-આર્થિક રીતે નબળા વિસ્તારો અંગેની જાણકારી અભ્યાસ દરમિયાન મેળવેલી છે.

એક સવારે તે પોતાના કચેરીની સીડીઓ ચઢી રહ્યા હતા ત્યારે જોયું કે કેટલાક વયોવૃદ્ધ લોકો પગથિયાં પર બેઠાં છે. કચેરી સહાયક વયોવૃદ્ધ નાગરિકોને ખસી જઈને તેના સાહેબ માટે રસ્તો આપવા તોછડાઈથી કહી રહ્યાનું તેમના ધ્યાનમાં આવ્યું. શ્રીમાન 'બ' ત્યાં જ રોકાઈ જાય છે અને તેમની સાથે વાત કરવાનું શરૂ કરે છે. સહાયક તેને રોકવાનો પ્રયાસ કરે છે પણ શ્રીમાન 'બ' તેને ત્યાંથી જતા રહેવાનું કહે છે. તેને માહિતી મળે છે કે આ લાભાર્થીઓનું સામાજિક સુરક્ષાનું પેન્શન છ મહિનાથી બંધ થઈ ગયું છે. “તમે સંબંધિત શાખાધિકારીને મળ્યા છો?” તેણે વિવેકથી પૂછ્યું. “સાહેબ, ઘણી વાર મળ્યા છીએ પણ કશું વળ્યું નથી. અમે ઘણાં ગરીબ છીએ અને આ ઉંમરે કોઈ કામ પણ ન કરી શકીએ” એક વડીલે જવાબ આપ્યો. બીજાએ કહ્યું “અમે સાંભળ્યું છે કે નવા સાહેબ આવ્યા છે અને તે દયાળુ છે, એટલે અમે તેમને મળવાનું નક્કી કર્યું.”

શ્રીમાન 'બ' એક પેન્શનરને પોતાની સાથે લઈ જાય છે અને સંબંધિત શાખાધિકારીને પોતાની ચેમ્બરમાં બોલાવીને પેન્શન બંધ થવા માટેનું કારણ પૂછે છે. “સાહેબ, એ લોકો જુદા છે. આપણે જ્યારે સ્થળ તપાસ કરાવી ત્યારે તેઓ મળી આવેલા નહોતા. તેમાંના કેટલાક ભીખ માંગતા હોવાનું આપણને જાણવા મળ્યું છે. યોજના અંતર્ગત આવા કિસ્સામાં પેન્શન બંધ કરવાની જોગવાઈ છે”, તેણે બેઝિકરાઈથી ઉત્તર વાળ્યો. પેન્શનરે ખચકાટ સાથે કહ્યું “સાહેબ, અમે રીઠા ભિક્ષુક નથી પણ પેન્શનના અભાવે પેટનો ખાડો પૂરવા ભીખ માંગવા મજબૂર બન્યા છીએ. મેં ત્રણ દિવસથી ખાધું નથી. એક ભલા દુકાનદારે આપેલા શેકેલા ચણાથી પેટની આગ ઠાડું છું.” અને હતાશા સાથે ઉમેર્યું, “આ સાહેબ એવા દસ્તાવેજો માંગે છે કે જે અમે આપી શકીએ તેમ નથી.” અધિકારી માટે આ આઘાતજનક જાણકારી હતી.

શ્રીમાન 'બ' આ દુઃખી નાગરિકોને સહાયભૂત થવા સંકલ્પ કરે છે. ત્રણ માસમાં બધા લાભાર્થી માટે તે જે કંઈ કરી શક્યા તે માટે તેને ઘણો સંતોષ થયો. તેમના વ્યક્તિત્વની વિશેષતા માટે તમે શું કહી શકશો? તેણે શું શું કર્યું હશે? તેણે કરેલી ઓછામાં ઓછી ત્રણ સુધારણા પહેલ સૂચવો. તેણે પોતાના સહકર્મીઓને શો સંદેશ આપ્યો હશે કે તેઓ પણ હવે કર્તવ્ય અદા થયાના સંતોષને લીધે આનંદમાં હતા.

Mr. B, who was brought up in a small tribal village joins Public Service after graduating from an eminent Social Science institute. His study involved exposure in socio-economically marginalized areas.

One morning while he was climbing the stairs to his office, he found a few senior citizens sitting on the steps. He observed that the office assistant contemptuously

મેળવેલ ગુણ /
OBTAINED
MARKS

કુલ ગુણ /
TOTAL
MARKS: 25

asked the senior citizens to make the way for his boss. He stops there and starts talking to them. The assistant tries to intervene but he asks him to leave. He learns that their social security pension was discontinued since six months. "Have you met the concerned branch head?" he gently enquired. "Sahib, we met him several times but nothing is done. We are very poor and can't even work at this age", said an old man. Another adds, "We heard that a new sahib has come and he is kind, so we have decided to meet him."

Mr. B takes one of the pensioners with him and calls the concerned branch head in his chamber and asks why the pension was withheld. "Sir, they are liars. Actually they were found missing when we conducted spot verification. We also found some of them begging. The scheme provides for discontinuation of pension in such cases," a casual replied. The pensioner replied hesitantly, "Sahib, we aren't habitual beggars but we are compelled to beg to fill our stomach in absence of the pension. I haven't taken a meal over three days. I survive with little roasted gram gifted by a kind shopkeeper." And he desperately added, "This sahib asks for the documents that we can't produce". This was a shocking revelation for the officer.

Mr. B decides to help these desperate citizens. In three months he was much happy with what he could do for all the beneficiaries. What can you say about special traits in his personality? Can you suggest at least three initiatives he might have taken? What could be his message to colleagues, who too were in a happy state of job satisfaction now?

3. એક જિલ્લાની કાયદો અને વ્યવસ્થા સંભાળનાર તંત્રના વડા તરીકે શ્રીમાન 'ક'ની નિમણૂક થઈ છે. તે સબળ વ્યક્તિત્વ અને મૈત્રીપૂર્ણ વલણ ધરાવતા એક પ્રામાણિક વ્યક્તિ છે. મુખ્યમથક નગરમાં જુદાજુદા સમાજની મિશ્ર વસ્તી હોવા છતાં તેઓ છેલ્લા ઘણા દાયકાઓથી સૌહાર્દપૂર્ણ રીતે રહે છે. પરંતુ છેલ્લી કેટલીક ઘટનાઓને લીધે સમુદાયો વચ્ચે પરસ્પર વિશ્વાસમાં ઓટ આવી છે. એક દિવસ શ્રીમાન 'ક'ને બે અલગ અલગ સમુદાયોના જૂથો વચ્ચે અથડામણના સમાચાર મળ્યા. તે સ્થળ પર દોડી જાય છે પણ સ્થિતિ અત્યંત સ્ફોટક હતી. તેણે સ્થળ પર પોતાની ટીમ કામે લગાડી અને મુખ્યમથકથી વધુ માનવબળ માટે માંગણી કરી. તે વિસ્તારમાં દુકાનો અને શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ બંધ કરવામાં આવ્યાં હતાં. લોકોને એકઠા થવા પર પ્રતિબંધ મૂકતું જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યું હતું. પરિસ્થિતિ અંકુશમાં લેવામાં આવી હતી, જો કે હજુ સ્થિતિ તણાવપૂર્ણ હતી.

બીજે દિવસે તેણે પોતાની કચેરીમાં સમુદાય અને સમાજના વડાઓની બેઠક બોલાવી.

મેળવેલ ગુણ /
OBTAINED
MARKS

કુલ ગુણ /
TOTAL
MARKS: 25

બન્ને બાજુએથી સામસામા આક્ષેપો થયા. તેના જુનિયર સાથીઓ દ્વારા પક્ષપાત થયાના આક્ષેપ પણ કેટલાક લોકોએ કર્યા. બાદમાં તે જુદા જુદા સમાજના બુદ્ધિજીવી અને સમજુ નાગરિકો સાથે ખાનગીમાં વાત કરી તેમના અભિપ્રાય મેળવે છે. તેને જાણમાં આવે છે કે સંઘર્ષનું મૂળ કારણ ગેરકાયદે દારૂના ધંધામાં સામેલ માફિયા વચ્ચેની હરીફાઈ હતું, વળી સ્થાનિક સ્વરાજની ચૂંટણીએ આગમાં ધી હોમવાનું કામ કર્યું હતું. એક સમજુ વ્યક્તિએ કહ્યું, “સાહેબ, સામાન્ય લોકો તો હંમેશાં સંવાદિતા અને શાંતિ ઝંખે છે. તેમની પાસે સરકારી કચેરી અને કોર્ટોમાં ખર્ચવા માટે સમય કે નાણાં નથી.” કોઈએ ગર્ભિત ઇશારો કર્યો, “સાહેબ, ગુંડાઓના વિશ્વાસુ અને અતિભ્રષ્ટ તમારા જુનિયર શ્રીમાન “ક્ષ” પર નજર રાખો અને સોશિયલ મીડિયામાં ફેલાતી હાનિકારક પોસ્ટ્સનું મૂળ પણ શોધી કાઢો”.

શ્રીમાન ‘ક’ પરિસ્થિતિ બદલવા નિશ્ચય કરે છે. તેની સામે ક્યા ક્યા પડકારો છે? સંવાદિતા અને શાંતિ સ્થાપવામાં સહયોગ આપવા જનતાને સંમત કરવા સાથોસાથ તે કઈ રીતે ગુનેગારોને અંકુશમાં લેશે? શાં શાં વ્યવહારુ પગલાં અને પરિણામો હોઈ શકે? વિશ્લેષણ અને ચર્ચા કરો.

Mr. C is appointed as a leader of the team looking after law and order in a district. He was an honest man with strong personality with friendly attitude. The headquarter town had mixed population of various communities but living harmoniously over last many decades. But some recent events in the town lead to trust deficit among the communities. One day Mr. C received news of group clash among two communities. He rushed to the spot and found situation very volatile. He deployed his team on the job and also called for additional manpower from the headquarters. There was a lock-down for all the shops and educational institutions in the area. A notification was issued banning assembly of people. The situation was brought under control but it was still extremely tense.

Next day, he calls for a meeting of the community and social leaders at his office. There were counter allegations from both sides. Some of them also accused about partisan stand taken by his juniors. Later, he privately meets a few intellectual and wise citizens across the communities and seeks their view on the cause of the recent turbulences and their possible remedy. He learnt that the real cause of the trouble was business rivalry of liquor mafias further fueled by recent local body elections. “Sir, common people always wish peace and harmony. They have no time or money to waste in offices and courts”, a wise voiced. Someone confidentially hinted “Sir, take care of your junior Mr. ‘X’, highly corrupt and close confidante of the goons and also track the source of untoward posts on the social media”.

Mr. C decides to change the situation. What are the challenges before him? How does he convince the people to cooperate for peace and harmony while keeping the goons under check? What could be the practical steps and the outcome? Analyze and discuss.

4. શ્રીમતી “ડ” સ્વયંશિસ્ત ચુસ્ત રીતે પાળનારા સંવેદનશીલ મહિલા છે. તેઓ પ્રકૃતિપ્રેમી છે. વનો અને પર્વતોમાં વિચરણ કરવું તેમનો શોખ રહ્યો છે. સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષા મારફતે પસંદગી પામી તેઓ એક શહેરી સ્થાનિક સ્વરાજની સંસ્થામાં વહીવટદાર તરિકે નિમાયાં છે. સંસ્થામાં રસ્તા અને ભવનો, સ્વચ્છતા, આરોગ્ય, વનીકરણ, શિક્ષણ અને કરવેરા સહિતના ઘણા વિભાગો છે. પોતાની મુલાકાત દરમિયાન તેઓને જોવા મળ્યું કે રસ્તાઓ કચરાથી છલકાય છે અને અવરોધાયેલી ગટર-લાઇનો ઉભરાઈ રહી છે. મોટે ભાગે તેઓ નાગરિકોની ફરિયાદો સાંભળવામાં અને માધ્યમોના કડવા અહેવાલોના પ્રતિભાવ આપવામાં વ્યસ્ત રહે છે.

તેમની કચેરીમાં પણ સ્વચ્છતા-સુઘડતાનું સ્તર નબળું હતું. મુલાકાતીઓ માટેનું શૌચાલય ગંધાતું હતું અને દીવાલો પાનમસાલાની પિચકારીઓથી રંગાયેલી હતી. પાણી કે વીજળી બચાવવા માટે સંવેદનશીલતાનો અભાવ હતો. કચેરીમાં કોઈ હોય કે ન હોય, લાઇટ-પંખા સવારે નવ વાગે ચાલુ થાય અને સાંજે છેક છ વાગે બંધ થતા હતા. કચેરીના વાહનોનો આડેઘડ ઉપયોગ થતો હતો અને ઇંધણનો ખૂબ બગાડ થતો હતો. આવું જ કંઈક કચેરીમાં કાગળના વપરાશ બાબતે થતું હતું.

શ્રીમતી ‘ડ’ એ જ્યારે સ્ટાફ મિટિંગમાં આ સમસ્યાઓની ચર્ચા કરી તો ચીલાચાલુ જવાબ મળ્યો, “શું કરીએ મેડમ? આપણી પાસે માનવ સંસાધન અપૂરતું છે અને શહેરના લોકોમાં જાહેર શિસ્તનો અભાવ છે.” તેઓએ સીધો જવાબ આપવાને બદલે બે પ્રેઝન્ટેશન બતાવ્યાં. પહેલામાં શહેરની મુલાકાત વેળા પોતાના મોબાઇલમાં કેદ કરેલી તસવીરો હતી. તે પછી કચેરીની અસ્વચ્છ અને અણઘડ તાસીર ફોટોગ્રાફ્સ દ્વારા રજૂ કરી, પછી હળવેથી પૂછ્યું “નગરજનો સ્વચ્છતાના સંસ્કાર બાબતે જાગૃત નથી એ ખરું પણ આપણું પોતાનું ચિત્ર કેવું છે? આપણે પણ આ જ શહેરના નગરજનો નથી શું? તમે પેલો મંત્ર તો સાંભળ્યો જ હશે “જેવું આચરણ કરે શ્રેષ્ઠ જન, તેહને અનુસરે સામાન્ય જન!”

તેઓ પાસે બે વિકલ્પો હતા: કોઈ સારી જગ્યાએ બદલી થાય તેની રાહ જોઈને તેઓ હાથ વાળીને બેસી રહે અથવા પડકારોને ઝીલી લે. તમારી તેમને શી સલાહ હશે? તેઓ સારું શ્રેષ્ઠ કર્તવ્યપથ કયો હશે? છ માસના અંતે શ્રીમતી ‘ડ’ એ કરેલ કામગીરી અને તેના પરિણામોનું પરિદૃશ્ય રજૂ કરો.

Mrs. D is a sensitive lady with strong sense of self discipline. She loves nature. She is fond of tracking in forest and mountains. She joins as an Administrator at an urban local body after her selection in a competitive exam. The organization has many departments including road and building, sanitation, health, greening,

મેળવેલ ગુણ /
OBTAINED
MARKS

કુલ ગુણ /
TOTAL
MARKS: 25

education and taxation. She found during her visits of different areas of the town that the streets were full of garbage and the blocked sewage lines were over-flooding in many places. Most of the time she was engaged in replying complaints from citizens or responding to acrimonious reports in media.

The housekeeping was poor in her own office as well. Visitor's toilets were stinking and walls were spotted with spitting of pan-masala. There was hardly any sensitivity to save electricity or water. Lights and fans were switched on at 9 am and switched off at 6 pm, irrespective of the presence of the employees in office. Office vehicles were used carelessly causing a lot of wastage of fuel. The same was true in case of use of paper in the office.

“What can we do Madam? We are in shortage of the manpower and the citizens hardly have any civic sense” thus was a typical response of her colleagues when she discussed in the staff meeting. Instead of responding to them directly, she resorted to make two presentations. The first one described the story of her visit of the city through her clicks with cellphone. The next narrated the unclean and untidy state of her own office. Then she gently added, “It is true that the citizens aren't aware about sanitation but what about us? Are we not the citizens of this city? You must have heard that Mantra, which means ‘People follow the leading persons!’

Mrs. D has two choices – either to stay back and wait for transfer to a better location or to take on the challenges. What is your advice to her? What is the best course of action? Draw an action taken and outcome chart after six months.

5. જાણીતા વિશ્વવિદ્યાલયમાંથી આઈ.ટી. સ્નાતક થયેલા શ્રીમાન ‘ઈ’ પોતાની પ્રારંભિક ત્રીસીમાં જાહેર સેવામાં જોડાય છે. તે બંધારણીય નૈતિકતાને વરેલા પ્રામાણિક, બુદ્ધિશાળી અને દેશભક્ત યુવા છે. તેઓ સામાન્ય વહીવટની જિલ્લા કક્ષાની કચેરીના વડા તરીકે નિમાયા છે.

કચેરીમાં જોડાયાના એક અઠવાડિયામાં તેમણે અનુભવ્યું કે તેમના ઘણા સાથીઓ લાંચ-રુશ્વત અને ચૂનાના પથ્થર અને રેતી જેવા ખનીજની ચોરી જેવી ગેરકાયદે પ્રવૃત્તિમાં સંડોવાયેલા છે. તેમના મદદનીશ અધિકારી, જે સ્થાનિક શક્તિશાળી સમુદાયના હતા, તે અંદરખાને જમીન અને ખનીજ માફિયા સાથે સંકળાયેલા હતા. તે નૈતિક રીતે ખૂબ જ નબળા છે અને ગેરકાયદે પ્રવૃત્તિ સામે આંખ મિંચામણ કરતા હતા. શ્રીમાન ‘એ’ના પૂર્વ અધિકારી મુખ્યમથક પર રહેતા નહોતા અને મદદનીશ અધિકારીની ‘સંભાળી લેવાની’ ક્ષમતા પર ખુશ હતા.

મેળવેલ ગુણ /
OBTAINED
MARKS

કુલ ગુણ /
TOTAL
MARKS: 25

શ્રીમાન 'ઇ' હજુ તો પરિસ્થિતિ પર વિચાર કરી રહ્યા હતા ત્યાં એક જાગૃત નાગરિકનો ફોન આવે છે. ફોન કરનાર તેમની પાસે પડતર માઇનીંગ લાયસન્સની એક ફાઇલમાં રહેલી વિસંગતતાઓ અંગે માહિતી આપે છે. માહિતી આપનાર પોતાનું નામ ગુપ્ત રાખવા વિનંતિ કરે છે. શ્રીમાન 'એ' તેને તેવું કરવાની ખાતરી આપે છે. તે ફાઇલમાં પ્રતિપ્રશ્ન મૂકીને મદદનીશ અધિકારીને પરત કરે છે. એક કલાકમાં તેમને મુખ્યમથકથી એ જ ફાઇલ ત્વરાથી મંજૂર કરવા આગ્રહ સેવતો 'ક્ષ' ફોન આવે છે. "તમે નવા છો સાહેબ. તમારા મદદનીશની વાત સાંભળવાનું રાખો. એ અમારા સમાજના છે અને અમને વફાદાર છે. તે તમારી પણ સારી સંભાળ લેશે," ફોન કરનાર 'ક્ષ' વરવા હાસ્ય સાથે ફોન મૂકી દે છે.

કચેરીના વડાની ફોન પરની વાત પૂરી થયા પછી તરત જ મોઢા પર કૃત્રિમ હાસ્ય સાથે મદદનીશ અધિકારી ચેમ્બરમાં પ્રવેશ કરે છે. તેની પાછળ પાછળ એક સહાયક પ્રિમિયમ આઇસક્રીમના બે કપ લઇ આવે છે. મદદનીશ અધિકારી પોતાના 'પાલક'ની પ્રસંશાના પુષ્પો વિખેરતાં કહે છે, "સર, શ્રીમાન 'ક્ષ' ઉમદા વ્યક્તિ છે અને મદદ કરવા તત્પર રહે છે." શ્રીમાન 'ઇ' મદદનીશ અધિકારી સામે તાકીને જોઇ રહે છે અને ઊંડા શ્વાસ સાથે કશું કરવા સંકલ્પબદ્ધ થાય છે.

શ્રીમાન 'ઇ' સામે કઈ કઈ નૈતિક દ્વિધા હતી? તે પોતાની સબળી બાજુને જાહેરહિતમાં શ્રેષ્ઠ રીતે પ્રયોજવા શું શું કરી શકે? ત્રણ કે ચાર વ્યવહારુ સુધારાત્મક પગલાં આપી સમજાવો.

Mr. E, an IT graduate from renown university joins Public Service in his early thirties. He is an honest, intelligent and patriotic youth having strong sense of constitutional morality. He was appointed as the Head of a District level office looking after General Administration.

In a week of his joining the office, he found that many of his colleagues are engaged in unlawful practices like corruption and large scale theft of the minerals such as limestone, sand etc. The Deputy in his office, who belonged to a powerful local community had illicit connections with land and mining mafias. He was extremely permissive and turned a blind eye towards the illegal activities. His predecessor never stayed in the headquarters and was happy with the 'management skill' of the deputy.

While Mr. E was deliberating over the situation, he received a call from a whistle blower. The caller gave him information about irregularities in a file for mining license pending for his approval. The caller requested him to keep his identity undisclosed. Mr. E promised him to do so. He put queries and returned the file to the deputy. Just in an hour, he received a call from the headquarters which

insisted on quick approval of the same file. “You are new one sahib. You need to hear your deputy, who is the member of our community and a very loyal man to us. He will take good care of you too”, the caller X concluded with a vile laugh.

The deputy comes in wearing a large smile soon after the conversation of the Head. He was followed by assistant carrying two cups of premium ice cream. “Sir, Mr. X is a very noble person and very helpful” the deputy eulogized his patron. Mr. E stares at the deputy and takes a deep sigh of determination.

What are the ethical dilemma before Mr. E? How can he put his own strengths to the best use in public interest? Explain with three or four practical remedial steps.

6. પ્રાગતિક આદર્શો અને સામાજિક-લૈંગિક સમાનતાના ચુસ્ત આગ્રહી એવા કુ. ‘ફ’ યુવા અનુસ્નાતક છે. તેઓ રમતવીર અને સંવાદ કુશળ હોવાની ઉત્તમ પૃષ્ઠભૂમિ ધરાવે છે. પસંદગી અને તાલીમ બાદ તેઓ રાજ્યના એક અંતરિયાળ જિલ્લાના શિક્ષણ વિભાગની કચેરીના વડા તરીકે જોડાયા છે. તેઓ એક મહિના માટે પોતાના જિલ્લાનો સઘન પ્રવાસ કરે છે અને પોતાના નિરીક્ષણો નોંધતા રહે છે. પોતે મેળવેલ માહિતીને સુયોગ્ય રીતે ગોઠવીને તેનું વિશ્લેષણ કરે છે અને સાથીઓ જોડેની બેઠકમાં ચર્ચા કરે છે. લૈંગિક અસમાનતા અંગેના તેઓનાં નિરીક્ષણ નીચે પ્રમાણે છે;

- શાળામાં પ્રવેશ નોંધણી અંગેની લૈંગિક અસમાનતા મહદંશે ઘટાડી દેવામાં આવી છે પરંતુ ઉચ્ચતર અભ્યાસમાં ડ્રોપ આઉટ રેટની બાબતમાં લૈંગિક અસમાનતા હજુયે ચિંતાનો વિષય છે.
- વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજીને હજુયે પુરુષોનો વિષય ગણવામાં આવે છે અને કન્યાઓને વિનયન અથવા બહુ બહુ તો વાણિજ્ય ભણવા માટે કહેવામાં આવે છે.
- મેદાની રમતો અને એન.સી.સી. જેવી પ્રવૃત્તિઓમાં કન્યાઓની હિસ્સેદારી તરફ ઉપેક્ષા કરવામાં આવે છે અને સફાઈ અભિયાન કે સુશોભન તેમને અનુકૂળ હોવાની માન્યતા પ્રવર્તે છે.
- વર્ગના મોનિટર તરીકે મોટેભાગે કુમારોને પસંદ કરવામાં આવે છે.
- કોઈ કર્મચારી બહેન આગળ નીકળવાનો પ્રયાસ કરે છે તો સાથીઓ દ્વારા તેમની ‘અતિ આધુનિક’ કે ‘વધુ પડતા બોલ્ડ’ જેવાં ઉપનામો સાથે પીઠ પાછળ નિંદા કરવાની માનસિકતા જોવા મળે છે.

તેઓ આ વિષયે પોતાના સાથીઓને મુક્ત મને ચર્ચા કરવાની છૂટ આપે છે. ત્યારબાદ આ અંગે વધુ બહોળા વર્ગ સાથે સંવાદ કરવામાં આવે છે. જિલ્લા અને તાલુકાની ટીમ આ

મેળવેલ ગુણ /
OBTAINED
MARKS

કુલ ગુણ /
TOTAL
MARKS: 25

સમસ્યાઓ અને લૈંગિક અસમાનતાને પડકાર તરીકે ઝીલી લેવા કટિબદ્ધ થાય છે. ઘણી નવી પહેલ કરવામાં આવે છે અને જીલ્લાના વાર્ષિક લૈંગિક સમાનતા અહેવાલને રાજ્યના સત્તાવાળાઓ 'નવી રાહ ચિંધનાર' કહીને વધાવી લે છે.

ઉપર નોંધેલી સમસ્યાઓના મૂળમાં રહેલા કયા કારણો હોવાનું તમે માનો છો? અહીં હિતધારકો કોણ કોણ છે અને સમસ્યાઓના નિરાકરણ માટે ક્યાં ક્યાં સંભવિત પગલાંઓ લેવામાં આવ્યાં હશે? કુ. 'ફ'ની સફળતા માટે તેના વ્યક્તિત્વની ત્રણ-ચાર વિશેષતા કહી શકો?

Ms. F is a young post graduate with progressive ideology and strong commitment for social and gender equality. She possesses excellent background as an athlete and debater. She joins as a District head of the department of Education in a remote area of the State after recruitment and training. She conducts extensive tours of her District and keeps recording her observations for a month. She collates and analyses the data and presents them in the meeting of her colleagues. Her observations on Gender inequality are as under;

- The gender gap in the registration of eligible students is nullified but the gender gap in the dropout rate at the higher education was still a concerning issue.
- Science and Technology was believed to be a 'Male' subject and girls were prompted to take Arts or at the most, Commerce.
- Participation of girls in outdoor sports and NCC etc. was generally discouraged while *safai abhiyan* and decoration were considered suitable to them.
- The class monitors were generally selected from the boys.
- There is a tendency among colleagues of tagging someone as "too forward" or "too bold" and backbiting in case a woman aspires to lead.

She allows an open discussion on these issues among her colleagues. This was followed by a debate at a larger audience. The District and Block teams agree to challenge these issues and gender inequality in general. Several initiatives were taken and the annual gender report of the district was appreciated by the State authorities as a 'Path Breaker'.

What do you think about the causes of the issues delineated above? Who do you think were the stakeholders and what could be the probable interventions for the same? Could you list three-four traits of Ms. F that earned success for her?

7.

“ગુડ મોર્નિંગ સાહેબ, અમે અમારા છાપાના મુખપૃષ્ઠ પર આપની તસ્વીર સાથે પ્રશંસા-વાર્તા છાપી છે. હું નકલ મોકલું છું”, સવાર સવારમાં આવી ગયેલા એક ફોન દ્વારા ધ્યાન કરી રહેલા શ્રીમાન ‘ગ’ને ખલેલ પડે છે. તે સંવાદ જલદી પૂરો કરવા ઇચ્છતા હતા પણ ફોન કરનારને વધુ કહેવું હતું, “સાહેબ, અમારી કને કેટલાક સોશિયલ મીડિયા ચેનલો પણ છે” અને પછી તે ઉષ્માભર્યા નિમંત્રણ સાથે પૂરું કરે છે, “સાહેબ, મારા મિત્રનું સુંદર રિસોર્ટ છે, ત્યાં કોઈ વીક એન્ડમાં ઉજવણી કરીએ.” આ અનપેક્ષિત મહેમાનગતિને શ્રીમાન ‘ગ’ ઠંડો અને ઉપેક્ષાભર્યો પ્રતિભાવ આપે છે. તે એક પ્રાંતની વહીવટી ટીમના વડા તરીકે તાજા જ નિમાયા હતા અને આ વર્તમાનપત્રે કોઈ સંદર્ભ વિના પ્રશંસાના પુષ્પો વરસાવ્યાં હતાં.

શ્રીમાન ‘ગ’ અત્યંત વ્યવસાયનિષ્ઠ જનસેવક છે, જે દરેક નાગરિકોની રજૂઆતને ખુલ્લા મને સાંભળે છે અને દરેક સમસ્યાને એક જનસેવાની તક માને છે. સ્વચ્છતા અભિયાનના સંદર્ભમાં તેમને જાહેર માધ્યમોના પ્રતિનિધિઓ સાથે સંવાદ કરવાનો અવસર મળ્યો. જે વ્યક્તિએ તેને સવારે ફોન કરેલો તેણે હંમેશા મુજબ ખૂબ વખાણ કર્યા પરંતુ બીજા કેટલાક લોકોએ રસ્તા, સ્ટ્રીટ લાઇટ અને ગટર વ્યવસ્થા અંગે તીખી રજૂઆતો કરી. સંવાદ ઉગ્ર બનતો ગયો પણ શ્રીમાન ‘ગ’એ ધીરજપૂર્વક સંભાળી લીધું. તેણે વાસ્તવિક પરિસ્થિતિના મૂલ્યાંકન અને સમસ્યાઓના નિરાકરણ માટેની વ્યવસ્થા ગોઠવવા માટે ખાતરી આપી.

તેણે નાગરિકોની સમસ્યાઓની નોંધણી અને કાર્યવાહી પર દેખરેખ માટે એક નાગરિક કેન્દ્રી મોબાઇલ એપ દાખલ કરી. આ એપના લીધે માત્ર છ મહિનામાં નાગરિક સુવિધાઓમાં નોંધપાત્ર સુધારો થયો. શ્રીમાન ‘ગ’ મૂક રીતે જનસેવાને સુદૃઢ કરવાનું કાર્ય કરતા રહે છે. એક વર્ષ પછી તેમની બીજા સ્થળે બદલી થાય છે અને તેના માનમાં વિદાય સમારોહ યોજાય છે. જેમાં તેને ઘણા પ્રસન્ન ચહેરા જોવા મળ્યા, સિવાય કે પેલી વ્યક્તિ જેણે ફાર્મ હાઉસ પર આવવાનું નિમંત્રણ આપ્યું હતું!

તમને આ કેસ સ્ટડીમાં ક્યા ક્યા નૈતિક મુદ્દા જોવા મળ્યા? શ્રીમાન ‘ગ’ એ નિદર્શિત કરેલી જનસેવકની આવશ્યક લાક્ષણિકતાઓ દર્શાવો. પોતાના અનુગામી જુનિયરને મીડિયા સાથેના સંબંધોમાં ‘શું કરવું’ અને શું ન કરવું’ અંગે શ્રીમાન ‘ગ’એ આપેલી સલાહ અંગે તમે સૂચવશો?

“Good morning Sir! We have published a hallowing story with your photographs on front page in our newspaper. I am sending a copy to you”, a call distracted Mr. G in his morning meditation. He was keen to conclude the dialogue but the man had more to say. “Sahib, we have a few social media channels at our command as well.” He concluded with a warm invite, “Sahib, my friend has a nice resort. Let us celebrate on some weekend.” Mr. G’s response to this unexpected hospitality was cold and indifferent. He had just taken over as the Head of a Sub-Divisional Administrative team and he was praised by the evening news bulletin, out of context though.

મેળવેલ ગુણ /
OBTAINED
MARKS

કુલ ગુણ /
TOTAL
MARKS: 25

Mr. G was a highly professional public servant who candidly listened to the grievances and took every challenge as an opportunity to serve people. He had an opportunity to interact with media persons on the Sanitation Campaign. The man who had called him on that morning was, as usual, extremely sycophantic whereas some were very critical of the maintenance of road, street light and sewage. The debate grew hot but Mr. G patiently handled it. He promised to conduct a reality check and strengthen the system of redressing the grievances.

He developed a citizen centric mobile app based system for uploading the grievances and monitoring of the action taken. The app resulted into marked improvement in Civic services just in six months. Mr. G silently went on to reinforce the systems. Eventually, after a year Mr. G is transferred to another city and a farewell party was organized to felicitate him. He found on that day many happy faces, except the man who invited at the farm house!

What are the ethical issues you find herein? List the essential characteristics for a civil servant demonstrated by Mr. G. Can you suggest DOs and DON'Ts on media engagement by a civil servant as an advice by the departing officer to his junior incumbent?

8. “મારી રજા મંજૂર કરી આપશો મેડમ?” એક કચેરી સહાયક ‘ય’ એ દિલગીરીભર્યા સાદે વિનંતિ કરી. “તમે વારંવાર રજા કેમ લો છો?” કુ. ‘હ’ તેમના વારંવાર રજા માંગતા રહેતા કર્મચારીથી નારાજ હતાં. “મેડમ, એમને જવા દો, અમે સંભાળી લઇશું”, બીજા વરિષ્ઠ સહાયકે સહાનુભૂતિભરી ભલામણ કરી.

કુ. ‘હ’ મહિલાઓના કલ્યાણ માટેની કચેરીના વડા છે. કચેરીમાં કાર્યપદ્ધતિ અને ફરજપાલન માટેના ચુસ્ત આગ્રહી તરીકે તેઓ જાણીતાં હતાં. આમ છતાં પેલા સહાયકની આંખમાં તેમણે એવું કશુંક ભાળ્યું કે તેમણે રજા મંજૂર કરી. તેમણે શાંતિથી ભલામણ કરનારા સહાયક સાથે ચર્ચા કરી. તેમણે પહેલાં તો ખચકાટ અનુભવ્યો પણ કુમારી ‘હ’ના આગ્રહને લીધે તેમણે ખુલીને વાત કરી.

તેમણે જણાવ્યું કે સહાયક ‘ય’ કિશોર વયની ત્રણ પુત્રીઓની જવાબદારી ઉઠાવતા પિતા છે. પારિવારિક સંઘર્ષને લીધે વરસો પહેલાં તેમનાં પત્ની તેમને અને ત્રણ પુત્રીઓને છોડીને ચાલી ગયાં છે અને છૂટાછેડાનો કેસ ફેમિલી કોર્ટમાં પડતર છે. તેમનાં માતાએ થોડો વખત પુત્રીઓની સંભાળ લીધી પણ વૃદ્ધ માતાના મૃત્યુ બાદ પુત્રીઓની સઘળી જવાબદારી તેમના માથે આવી ગઈ છે.

મેળવેલ ગુણ /
OBTAINED
MARKS

કુલ ગુણ /
TOTAL
MARKS: 25

“ઝઘડાનું કારણ શું હતું? મને તો એ વ્યક્તિ ઘણી શાંત લાગે છે!” કુ. ‘હ’એ પૂછ્યું. “એ ખરું છે, મેડમ. મેં ક્યારેય ઘરમાં તેમનો ઊંચો અવાજ સાંભળ્યો નથી.” જાણકાર પડોશીએ ઉત્તર વાળ્યો. ‘તો પછી મામલો શું હતો?’ તેમની જિજ્ઞાસા વધી. ભલા સહાયકે જણાવ્યું કે જુનિયરનાં પત્નીએ આપેલ સતત ત્રીજી પુત્રી-જન્મનો મુદ્દો હતો. સહાયક ‘ય’નાં માતાએ તેમનાં પત્નીને સતત માનસિક યાતના આપી અને અંતે પરિવાર તૂટી ગયો. બન્ને બાજુએ હવે જીદ પકડી લીધી છે અને કઠણ બરફ તોડવો અઘરો બની ગયો છે!

“અરે ! આ ખરેખર દુઃખદ કહેવાય. આપણે કશુંક કરવું જોઈએ”, કચેરીના વડાના અવાજની ભીનાશ સહાયક માટે વિસ્મયકારક હતી! બીજા દિવસે કુ. ‘હ’ પેલા ભલા સહાયક સાથે મિશન પર લાગી ગયાં. એક તૂટેલા પરિવારને જોડવામાં તેઓ સફળ થયાં.

કેવી ભાવના દ્વારા પ્રેરાઈને તેમણે પોતાના સાથીના અંગત જીવનમાં રસ લીધો હશે? તે તર્ક અને ન્યાય સંગત હતું કે? તેઓએ શું શું કર્યું હશે અને તેનું પરિણામ શું આવ્યું હશે? આ ઘટનાની સાથીઓના મનમાં કુ. ‘હ’ની છબી અને તેમના ફરજ પ્રત્યેના અભિગમ પર શી અસર પડી હશે?

“Would you please sanction my leave Madam?” requested an office assistant ‘Y’ in apologetic way. “Why do you take leave so often?” Ms. H was annoyed with this frequent leave seeking employee. “Let him go Madam, we will manage” recommended a sympathetic senior assistant.

Ms. H is head of an office for welfare of women. She was known for strict compliance of the official procedures and duties. However, there was something in the eyes of the assistant that made her sanction the leave. She discussed at ease with the other assistant who’d recommended. He was hesitant at first but her persuasion made him speak candidly.

He revealed that Mr. ‘Y’ was a father raising three young daughters. His wife had left him and the children years ago due to family disputes and the divorce case was pending in family court. The daughters were cared by his mother for some time, but after the demise of the old mother, he was sole care-taker of the children.

“What was the dispute? I find the man quite sober!” Ms. H continued the dialogue with the kindhearted assistant. The assistant replied, “True madam. I have never heard him raising his voice at home”, replied the informed neighbor. “Then what was the issue?” her curiosity grew further. The noble assistant informed her that the third consecutive girl child born to his wife was the issue. The mother of ‘Y’

kept mentally torturing her and at last, the family was broken. Both sides were adamant and the ice is too tough to break now!

“Oh, that is indeed very sad. We ought to do something!” the wet voice of the boss was a surprise for the man. Next day, Ms. H was on her mission with the assistant. She succeeds in bridging a broken family.

What made Ms. H to take interest in the personal affair of her employee? Is it justified? What could be her course of action and the output? What could be the impact of this event on the image of Ms. H in the minds of the colleagues and their attitude towards duty?

ભાગ-2 Part-2

નીચેના પ્રશ્નોના ઉત્તરો આશરે 150 શબ્દોમાં મુદ્દાસર અને વિશ્લેષણાત્મક રીતે આપો. દરેક પ્રશ્નના 10 ગુણ છે. બધા જ પ્રશ્નોના ઉત્તરો લખવા ફરજિયાત છે.

Answer the following questions in precise and analytical manner in approximately 150 words. Each question carries maximum 10 marks. It is compulsory to write answers of all questions.

9. વિધાન સમજાવો- “મારું જીવન મારો સંદેશ છે” એ મૂલ્યવર્ધન કરતા નેતૃત્વ માટેનો અમોઘ મંત્ર છે.

Explain: “My life is my message” is an infallible Mantra for the Value adding leadership.

10. “સાધનની શુદ્ધિ સાધ્યને યોગ્ય ઠેરવે છે” અથવા “સાધ્યની સિદ્ધિ સાધનને યોગ્ય ઠેરવે છે.” આ બે વિકલ્પો પૈકી આપ કયું વિધાન પસંદ કરશો? શા માટે?

Which one would you pick up out of the two- “The Means justify the End” or “The End justifies the Means”? Why?

11. “પારદર્શકતા અને ઉત્તરદાયિત્વ નામના બે આધારસ્થંભો પર પ્રશાસનની યોગ્યતા ટકી રહેલી છે.” વિધાન સમજાવો અને આ બે આધારસ્થંભોને બળવત્તર બનાવવાના સાધનોની ચર્ચા કરો.

“The credibility of the Governance rests on the two pillars- Transparency and Accountability” - illustrate and suggest the means to strengthen the pillars.

મેળવેલ ગુણ /
OBTAINED
MARKS

કુલ ગુણ /
TOTAL
MARKS: 10

મેળવેલ ગુણ /
OBTAINED
MARKS

કુલ ગુણ /
TOTAL
MARKS: 10

મેળવેલ ગુણ /
OBTAINED
MARKS

કુલ ગુણ /
TOTAL
MARKS: 10

12. “યુવાસ્યાત્સાધુઃ યુવાધ્યાયકઃ આશિષ્ઠો દૃઢિષ્ઠો બલિષ્ઠઃ” (યુવા ભલા, અભ્યાસુ, શિસ્તબદ્ધ અને તન-મનથી બળવાન હોવા જોઈએ) સૂત્રના સંદર્ભમાં એક જનસેવક તરીકે તમે તમારી જાતની પાત્રતા અંગે શું કહી શકો છો?

How do you rate your fitness for public service in terms of “Yuvasyatsadhu yuvadhyayak ashishtho drudhishttho balishtha (The youth ought to be noble, studious, disciplined with strong will and physique)?

13. “સફળ અને સાર્થક જનસેવા માટે મનસા-વાચા-કર્મણા (વિચાર-વાણી-કર્મ)ની સુસંગતતા અનિવાર્ય છે.” વિધાન સાથે આપ સંમત છો? શા માટે?

Do you agree with the statement - “Consistency in terms of Manasa-Vacha-Karmana (Thoughts-Speech-Action) is essential for a successful and worthy public service”? Why?

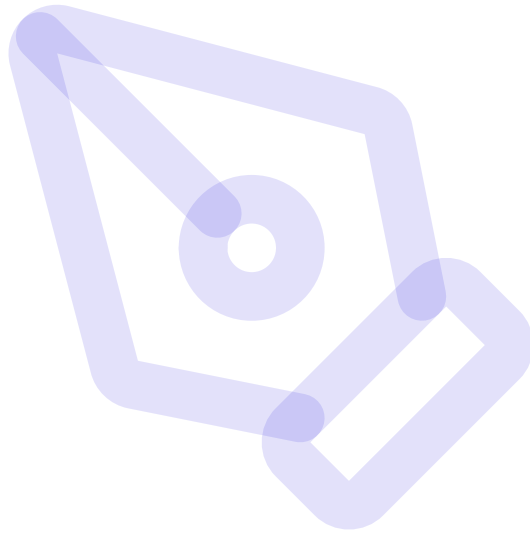
મેળવેલ ગુણ /
OBTAINED
MARKS

કુલ ગુણ /
TOTAL
MARKS: 10

મેળવેલ ગુણ /
OBTAINED
MARKS

કુલ ગુણ /
TOTAL
MARKS: 10

upsc2ias.com

upsc2ias.com